

jako vítězství

1945

V

for victory

2025

8. května slavíme 80. výročí konce 2. světové války v Evropě

” Vzpomeňme na ty, kteří položili své životy doma i v zahraničí, na muže a ženy, staré i mladé, na všechny ty, kdo bojovali, trpěli a zemřeli, aby nás osvobodili, a jejichž obětí nám dnes umožňuje žít v míru a svobodě.

Vzpomeňme na ty, kteří se vrátili domů fyzicky i psychicky zranění, aby obnovili život v naší zemi po letech válečného utrpení.

Vzpomeňme i na všechny ty statečné a odvážné, kteří nehleděli na svůj vlastní prospěch a zasloužili se o záchranu a bezpečí ostatních.

[English language]

Den po kapitulaci v Praze, 8. května 1945. Barikády na Karlově náměstí u Novoměstské radnice na rohu Žitné ulice. (VÚA-VHA)

Konec války, konec okupace, květen 1945. (VHÚ)

Vzpomínkových slavností za padlé ve druhé světové válce na Staroměstském náměstí se v květnu 1945 zúčastnily desetitisíce lidí. (VÚA-VHA)

Vlajky západních Spojenců ještě v květnu 1945 směly zdobit veřejná prostranství. Až po roce 1948 se v očích režimu z hrdinů stali zrádci. V pozadí ruiny vyhořelé Staroměstské radnice. (VHÚ)

Přehlídka bojovníků hlavní pošty na Mánesově mostě, květen 1945. (VÚA-VHA)

Bombar- dování Prahy

V průběhu druhé světové války se Praha stala čtyřikrát terčem leteckého bombardování. Dva ze tří amerických útoků byly plánované a zaměřené na nacistické strategické cíle: v listopadu 1944 na elektrárnu v Holešovicích a v březnu 1945 na zbrojní závody ČKD (za války BMM - Böhmisch-Mährische Maschinenfabrik). Cílem bylo i letiště v Letňanech a Kbelích, kde Američané zničili všechny zde umístěné nacistické bojové letouny.

Nejtěžší a co do počtu lidských obětí nejtragičtější útok Praha zažila 14. února 1945. Šlo o jeden z četných válečných omylů Spojenců. Na Prahu tehdy zaútočilo 62 letounů B-17, které se kvůli poruše navigace, husté oblačnosti a silnému větru odchýlily od plánovaného kurzu a shodily na město celkem 152 tun pum původně určených pro drážďanské seřaďovací nádraží. Toho dne bomby dopadaly i na další česká města, která nebyla zamýšleným cílem, jako byly Záluží u Mostu, Duchcov, Plzeň, Cheb, Tachov či Karlovy Vary.

Přesto měla německá Luftwaffe při pokusech potlačit Pražské povstání, kdy byla Praha bombardována počtvrté, ještě dostatek kapacity. Od 5. do 7. května 1945 byly v Praze německými letadly bombardovány budovy a barikády na Vinohradech, v Libni, poblíž Národní třídy a v okolí Václavského náměstí budovy rozhlasu a další objekty. Nálety si kromě materiálních škod vyžádaly více než 1 200 mrtvých a tisíce zraněných.

[English language]

ČKD po březnovém náletu, 1945.
(VÚA-VHA, Stanislav Pavlík)

Zničený obchodní dům u Národního muzea
po německém náletu, 7. května 1945.
(VÚA-VHA)

Synagoga na Vinohradech, největší v Praze, po náletu
14. února 1945 zcela vyhořela. Nacisté jí zakázali hasit
a musela být stržena. (VÚA-VHA)

Václavské náměstí, 9. května 1945.
(VÚA-VHA)

Stejně letouny B-17, které v únoru 1945
bombardovaly Prahu, na tomto snímku
bombardují železnici v Německu, duben
1945. (The National Museum of the U.S.
Air Force)

Sklep v budově českého rozhlasu po německém
bombardování, 6. května 1945. (VÚA-VHA, K. Há-
jek)

Hofíci Staré Město během Pražského povstání,
jak bylo vidět z Letenských sadů, květen 1945.
(VÚA-VHA)

Hašení požáru na Václavském
náměstí, 7. května 1945.
(VÚA-VHA, Erban)

České povstání

Myšlenka celonárodního povstání byla rozvíjena již záhy po nacistické okupaci v březnu 1939 skrytou odbojovou organizací nazvanou Obrana národa, kterou řídili vysocí důstojníci prvorepublikové čs. armády. Cílem bylo rozdrobení a uvázání okupačních sil v jednu chvíli na mnoha místech. Velení Obrany bylo ale během okupace krutě potlačováno gestapem a na konci války již prakticky neexistovalo. Popraveny byly stovky českých důstojníků, mezi nimi i 24 generálů. Český odboj se tak snažil udržet jen zbytky odbojových skupin schopných plnohodnotného boje. Jejich činnost ale v tuto chvíli již zase postupně sabotovali komunisté napojení na stalinistický režim usilující o převzetí moci.

České povstání začalo v Přerově, kde se už 1. května 1945 rozšířila místním rozhlasem fáma, že po smrti nacistického vůdce Adolfa Hitlera Německo před Spojenci kapitulovalo. Přerovští lidé v okolním regionu povstali, vyvěsili československé vlajky, odstraňovali německé nápisy, odzbrojovali a zajímali německé posádky a ustanovili revoluční národní výbor pro správu civilních záležitostí. Ale Přerov byl pro ustupující německou armádu zcela zásadním železničním uzlem. Na přímý rozkaz německého ministra pro Čechy a Moravu K. H. Franka, který byl překvapen, „že čs. armáda nezanikla“, nacisté dobyli s brutálními následky Přerov ještě ten samý den zpět. Byl vyhlášen výjimečný stav, téměř 100 přerovských povstalců bylo zajato, došlo na mučení a 21 z nich bylo tajně popraveno spolu se dvěma svědky, olomouckými vězni, kteří museli předtím vykopat jejich hroby. Celkový počet krvavé msty dosáhl 54 obětí.

Zpráva o konci války se ale rychle šířila a od té doby probíhaly na našem území další otevřené ozbrojené střety s německou okupací. Na mnoha místech bylo povstání znovu potlačeno, příslušníci Hitlerjugend ve městech stíleli civilisty, gestapo popravovalo zajaté povstalce. Dne 4. května 1945 se však celým protektorátem na poštách, četnických a železničních stanicích začal šířit nepravdivý telegram, že ministr protektorátní vlády nařizuje zavedení češtiny jako jediného úředního jazyka. Zpráva, ačkoliv byla Němci ihned demontována, už vyvolala masovou reakci českého obyvatelstva. Následující den generál Slunečko, jako poslední legitimní vedení skutečného vojenského odboje, aktivoval velitelský v Čechách a v Praze a navzdory prohlášení K. H. Franka, že „jakékoliv povstání utopí v moři krve“, české povstání naplno propuklo na celém doposud neosvobozeném území.

Vyjednávání s německými vojáky a jejich odzbrojování v Přerově. (Muzeum Komenického v Přerově)

Soustředění Partyzánů v Želatozské ulici v Přerově. (Muzeum Komenického v Přerově)

Velkolepý pohřeb obětí přerovského povstání, vypravěn z Masarykova náměstí ke společnému hrobu v městském parku Michalov. Muzeum Komenického v Přerově

Exhumace popravených Přerovčanů v místě vojenské střelnice, ležící v území dnešní části Olomoucké Černovír. (Muzeum Komenického v Přerově)

Bekanntmachung!
Tschechische Mitbürger!
Ankündigung des Abmarsches in Pilsen am 2. April 1945
...
Vyhlaška.
ČESKÉMU OBOJENSTVÍ!
Hlásíme vám abych v Praze se odboj jako odboj...
Co chcete této lide prokázat?
...
Vámi volávané armády.

Protektorátní vyhláška z 2. května 1945 v Přerově. (Muzeum Komenického v Přerově)

Mapa: Od 1. do 5. května 1945 probíhaly v českém pohraničí (moře) protinacistická vystoupení a povstání a osvobozovací akce americké armády, která musela 5. května zastavit na demarkční linii, zatímco až 8. května začaly s osvobozovacími akcemi (svěšené šipky) jednotky ukrajináckého frontu Rudé armády. (Překresleno se souhlasem, Akademie věd České republiky, 2. vyd., Academia 2016)

PRAHA
PRAHA
PRAHA

Pražské povstání

Úsilí českého domácího odboje proti nacistické okupaci přerostlo v ozbrojený vystoupení tisíců lidí, když se 5. května 1945 z Českého rozhlasu ozvalo legendární hlášení Zdeňka Mančala: „**Voláme českou policii, české četnictvo, české vojsko, aby ihned přišlo do Českého rozhlasu. Voláme všechno, co je české, esesáci zde vraždí české lidi...**“. Jeho výzvu o pomoc vyslyšelo přes 30 tisíc povstalců v Praze. Byli to často jen obyčejní lidé – civilisté, zaměstnanci podniků i studenti, kteří se rozhodli bojovat. Byli mnohdy téměř neozbrojení, zatímco nacistické oddíly disponovaly těžkými zbraněmi a letectvem s přibližně 40 tisíci muži pod fanatickým velením, které nestrpelo jakýkoliv odpor.

Dlouhé roky teroru a strachu o holý život však v lidech podnítily nezadržitelné odhodlání se jim vzepřít. Aby zabránili nacistům v přesunu jednotek do města, postavili do druhého dne na výzvu Českého rozhlasu více než dva tisíce barikád. Redaktoři Českého rozhlasu, kteří dokázali stále z úkrytu vysílat, žádali o pomoc Spojence, anglicky i rusky. Avšak jediným, kdo Praze přišel na pomoc, byla 1. divize armády generála Vlasova. Tato situace podnítila jednotky SS k dalším brutálním útokům, mučení a vraždění stovek rukojmí, mezi nimiž byly těhotné ženy i malé děti.

Volání Českého rozhlasu o pomoc však vyvolalo povstání i na dalších místech protektorátu. Nacisté viděli, že toto území již nemohou udržet a zahájili jednání o bezpodmínečné kapitulaci podepsané 7. května v Remeši.

I když faktickým velitelem povstání v Praze byl generál Karel Kutlvašr, na politické úrovni ho řídila Česká národní rada (ČNR). Ta vznikla spojením nacisty brutálně zdecimovaných složek českého odboje s politickým vedením ilegální KSČ. Když 5. května ČNR vydala prohlášení, že „**jako představitelka revolučního hnutí českého lidu a jako zmocněnec vlády v Košicích ujímá se dnešním dnem moci vládní a výkonné...**“, byla již rada významně ovládána komunisty napojenými na sovětský režim, kteří systematicky mařili osvobozovací akce vojenského odboje. Jejich prvotním cílem bylo zdržovat a klást překážky až do příjezdu Stalinovy Rudé armády. Její složky NKVD (Narodnyj komissariat vnutrennich děl – Lidový komissariat vnitřních záležitostí) zde měly za úkol okamžitě budovat režim úzce napojený na komunistické totalitní zřízení v SSSR.

[English language]

Barikády v Praze během květnového povstání 1945. (VÚA-VHA)

Sklad zbraní revoluční gardy ve Strašnicích, květen 1945. (VHÚ)

Nápis „JEN PŘES NAŠE MŔTVOLY“ na barikádě na Karlově náměstí v Praze, 8. května 1945. (AMP, sign. II_1253, M. Štěpánek)

Ostřelovač během povstání, květen 1945. (VÚA-VHA, Jiří Střihavka)

Ukokistý obrněný transportér na Žižkově, 7. května 1945. (VÚA-VHA, Jindřich Sláma)

Stavba barikády na Žižkově, 8. května 1945. (VÚA-VHA)

Hlasatel Zdeněk Mančal při hlášení z provisorního studia v Husově sboru na Vinohradech, 7. května 1945. (VÚA-VHA, K. Hájek)

Ostřelovači na střeše u Zámeckých schodů pod Pražským hradem během povstání, květen 1945. (VÚA-VHA)

Hořící německý tank před budovou Hlavního nádraží. (VÚA-VHA)

Masakry civilistů

Decimace území a obyvatel Čech a Moravy v posledních dnech druhé světové války měla zajistit nacistickým jednotkám SS a Wehrmachtu ústupové trasy zejména před Sověty, jejichž území nacistické Německo napadlo v průběhu války. Ty nejohavnější válečné zločiny druhé světové války měli na svědomí příslušníci SS, vyhlášení svou ochotou k sadismu, mučení a vraždění civilistů, včetně těhotných žen a malých dětí. Také jednotky pod velením fanatického maršála F. Schörnera „Krvavého“ se dopouštěly četných válečných zločinů. Popravky vlastních vojáků měly zajistit tvrdou kázeň při plnění rozkazů. Účelem bylo vyhnout se zajištění sovětskou armádou, jejíž kruté praktiky vůči zajatcům i vlastním vojákům byly německým jednotkám známé.

Podle dlouhodobého výzkumu pracovníků Vojenského historického ústavu zemřelo během Pražského povstání 2 898 československých občanů. Do tohoto čísla jsou zahrnuti zavraždění nacisty, padlí v boji, oběti bombardování i zemřelí z dalších příčin. Dobová kartotéka kriminální úřadovny, kterou zpřístupnil Vojenský historický ústav, obsahuje údaje o 1 998 násilně usmrčených osobách české národnosti během Pražského povstání.

Připomeňme si brutální masakry stovek povstalců i civilistů např. v Horní a Dolní Krči, na Pankráči a v Michli, na Masarykově nábřeží, na Dejvickém nábřeží, na Pražačce a dalších místech. Jejich pachatelé nebyli nikdy dopadeni a potrestáni.

[English language]

Nápis "TOTE! NICHT EINTRETEN" (MRTVÍ! NEVSTUPOVAT) ve sklepech domu Na Zelené lišce, jehož obyvatelé byli 6. května 1945 bestialně povražděni jednotkou SS. (AMP, sign. I 5570)

Praha Masarykovo nábřeží, I. a II. skupina popravených, 8. května 1945. Nacisté zde kromě povstalců nemilosrdně popravili také cestující a učňovské chlapce. (VÚA-VHA, Josef Touš)

Masakr v Úsobské ulici (dnešní ul. Obětí 6. května, Krč), kde kadeti jednotek SS 6. května 1945 zmasakrovali obyvatele domů ukrývající se ve sklepě, a to včetně 16 dětí a 2 těhotných žen, jednoho muže ubil pažbou, 14letá dívka vypíchlí oči. Budovu poté vypálili. (VÚA-VHA)

Pankrác, květen 1945. Čtyři dny trvala bitva okolo tehdejšího Soudního náměstí, kde nacisté z oddílů SS narazili na dobře organizovanou obranu povstalců pod vedením bývalých legionářů. Pomatili se sadistickými masakry civilistů v Úsobské ulici a u školy Na Zelené lišce. (VÚA-VHA)

Masové hroby v Doudlebské ulici. Příslušníci SS zde 8. května 1945 brutálně povraždili 23 povstalců, kteří si museli vykopat vlastní hroby. Poválečná exhumace odhalila, že někteří byli pohřbeni zaživa. (VÚA-VHA)

Zohavené tělo chlapce, nalezené po masakru z 8. května 1945 v Jelením příkopu. Na bestialní vraždě 21 zajatců se neohroživěji podílela příslušnice gestapa se svým druhem. Oběti měly rozřápná břicha, uřezanou hlavu a další části těla. (VÚA-VHA)

Nákladové nádraží Žižkov, padlí povstalci, 7. května 1945. Na Žižkově došlo k dalšímu masakru v budově dnešního gymnázia Na Pražačce, kde příslušníci SA ve dnech 5.-8. května 1945 sadisticky umučili desítky zajatců. (VÚA-VHA, J. Sláma)

Postřelení civilisté před budovou Českého rozhlasu během prvních hodin Pražského povstání, 5. května 1945. (VÚA-VHA, K. Hašek)

Brutální masakr obyvatel z Úsobské ulice spáchali kadeti posádky SS ve věku 17 až 21 let. (VHÚ)

Záchranná práce na hořící Staroměstské radnici 8. května 1945. (VÚA-VHA, J. Stříhávka)

Staroměstské náměstí, jedna z obětí Pražského povstání v květnu 1945. (VÚA-VHA, Wanner)

Hořící věž Staroměstské radnice, 8. května 1945. (VÚA-VHA, J. Stříhávka)

Detail zničeného orloje po ostřelování během Pražského povstání 1945. (VÚA-VHA)

Vyhořelý německý tank na Staroměstském náměstí po bojích v květnu 1945. (VÚA-VHA)

Čestná stráž u kříže z ohořelých trámů Staroměstské radnice k uctění památky padlým, 10. května 1945. (VÚA-VHA)

Staroměstská radnice po požáru 8. května 1945, kterému podlehla také cenný městský archiv. (AMP, sign. i 5384)

Požár Staroměstské radnice

Dne 5. května 1945, nedlouho po volání Českého rozhlasu o pomoc, byla Staroměstská radnice po celé sobotní dopoledne postupně obsazována povstaleckými oddíly, složenými z policejních strážníků a ozbrojených civilistů. Pod jejich kontrolou se tak dostal komplex tří radničních budov s podzemními chodbami, kryty, telefonní ústřednou a vysílačem městského rozhlasu. Z něj se krátce před polednem ozvalo: „Českoslovenští občané: Hitlerovo Německo je rozdrčeno. Třetí říše přestala existovat! ...“. To však již nacistické jednotky na radniční budovy nasadily kulomety a tanková děla na obrněných vozidlech. Masivní útoky s několika přestávkami potom trvaly ještě následujících 90 hodin.

V podzemí radničních budov se po celou dobu ukrýval vysoký počet raněných civilistů, povstalců i českých a německých rodin s dětmi, které uprchly z okolních domů. Sřelba v okolí magistrátních budov pokračovala ještě 8. května až do 18. hodiny a Staroměstská radnice postupně podlehl ničivému požáru. Zřítela se střecha její věže, hořel orloj, arkýř a celé severovýchodní křídlo.

Z ohořelých trámů Staroměstské radnice byl hned po osvobození před ruinami orloje postaven improvizovaný pomník padlým v podobě kříže. Požár Staroměstské radnice se stal symbolem Pražského povstání, nejmasovějšího vystoupení českého domácího odboje po šesti letech nacistické hrůzovlády a teroru.

[English language]

V jako vítězství for Victory

1945 – 2025

[English language]

ROA v Praze

Dne 5. května 1945 se na stranu Pražanů přidali tzv. Vlasovci, příslušníci Ruské osvobozené armády (ROA), stvořené Hitlerem na konci roku 1944 z válečných zajatců a nuceně nasazených Rusů a dalších příslušníků zemí násilně ovládaných bolševickou diktaturou Sovětského svazu. Ačkoli s těmito lidmi nacisté zacházeli krutě a mnozí to nepřežili, jakmile se jednou stali německými zajatci, byli stalinistickým režimem považováni za zrádce zasluhující smrt, a tak pro ně neexistovala cesta zpět domů. Vedením ROA byl pověřen Andrej Vlasov, sovětský generál bez pevných morálních či ideologických zásad, zajatý nacisty v roce 1942 při obléhání Leningradu. K němu se připojily další desítky generálů a důstojníků, kteří měli s NKVD osobní zkušenost.

NKVD, jehož úlohou byla násilná politická represe při prosazování sovětské politiky, byl státní politický orgán Sovětského svazu. Ještě před druhou světovou válkou jeho agenti popravili nebo umučili stovky tisíc vlastních občanů. Do roku 1941 spolupracovali s nacisty na likvidaci tisíců Poláků. Po invazi Německé říše na Sovětský svaz zvyšovali jeho agenti morálku svého vojska střelením do zad vlastních jednotek, zajatce likvidovali. Prováděli masové čistky, deportace do gulagu i politické vraždy na objednávku Stalina.

ROA dorazila do Prahy na volání Českého rozhlasu o pomoc pod vedením Sergeje Buňačenka a obsadila značnou část centra, vyřadila z provozu ruzyňské letiště, kde měly základnu stíhačky Luftwaffe útočící na povstalec v Praze, odrazila silný útok jednotek SS ze západu a jihu. Během bojů ROA dokázala odzbrojit přibližně 10 tisíc německých vojáků a zachránit Prahu před totální devastací, kterou nacisté plánovali. Kvůli prohlášení komunistů v ČNR, že „**Praha má být ruská, ne americká**“, však museli Vlasovci město opustit. Vydali se směrem k americkým liniím, kde doufali v ochranu před Sověty. Dohoda Spojenců se Stalinem ale umožnila, že většina vojáků ROA byla po skončení války předána Sovětům, následně byli mučeni, souzeni a popraveni nebo deportováni do gulagů.

Příslušníci ROA v Jeseniově ulici v Praze, kteří 6. května 1945 vydatně pomáhali československým gardistům proti okupantům z jednotek SS na Pražce. (VÚA-VHA, Jindřich Sláma)

Jezdecký průzkumný oddíl 1. divize ROA 6. května 1945 v Praze na Smíchově. (VÚA-VHA, Josef Švančara)

Vlasovci v ulici Bartolomějská během vyjednávání o pomoci Praze 6. května 1945. (VÚA-VHA)

Baterie houfnic 1. pluku 1. divize ROA v Lomnického ulici na Pankráci 7. května 1945, zaměřených na Soudní náměstí a Děkanou vlnici. (VHÚ)

Příslušníci 1. divize ROA (Vlasovci) 7. května 1945 v Praze. (VÚA-VHA)

Zástupci ROA v Bartolomějské ulici na velitelství "Bartos" 6. května 1945. (VÚA-VHA)

Dělostřelecký oddíl majora A. F. Gubanova, který zůstal v Praze na rozkaz velitele 1. divize i po odchodu ostatních Vlasovců z Prahy, při přesunu 8. května na Zličov. (VÚA-VHA, Josef Kurc)

Jednáni generála Vlasova (třetí zleva) s americkou armádou v Plzni, na velitelství 18. tankové divize, 8. května 1945. (VÚA-VHA)

PRA
PRA
PRA
PRA

HA
GUE
GA
G

80 V jako vítězství for Victory

1945 – 2025

[English language]

Západní Spojenci

Když ráno 7. května 1945 dorazili Američané pod vedením generála Pattona do Rokycan, byli již daleko za demarkační linií, která byla během postupu průběžně vyjednávána se Sověty. Účelem demarkační linie bylo zabránit nedopatřením střetu spojeneckých vojsk, ale zatímco Američané zde byli již 5. května, Sověti ji dosáhli kompletně až 11. května. Američané věděli, že Praha volá o pomoc. Přes všechna jednání a naléhání však nesměli zasáhnout. Pro Stalina totiž Praha představovala politickou kořist v srdci Evropy.

V únoru 1945 na Jaltě se setkaly hlavy států SSSR, USA a Velké Británie, ale žádné mytologické sféry vlivu odsouhlaseny nebyly. O tom, která území osvodí západní Spojenci a která Sověti, tak nerozhodovali politici, ale vojenské velitelství operací (SHAEF).

Generál Dwight D. Eisenhower, vrchní velitel spojeneckých vojsk, již 4. května 1945 kontaktoval velitelství Rudé armády ohledně koordinace osvobození Prahy, ale Sověti tvrdili, že Rudá armáda už v Praze zasahuje. V jeho rozhodování nezasáhnout hrálo roli i budoucí spojení Sovětů ve válce s Japonskem. V noci 7. května tedy alespoň pronikl do Prahy na velitelství „Bartoš“ kapitán Russel J. Hill s textem plného znění bezpodmínečné německé kapitulace, podepsané ráno ve francouzské Remeši, a kolem půlnoci se zde objevil i major Carl O. Dowd z americké jednotky, která mířila do Velichovek přesvědčit nacistického fanatika Schörnera, že by měl vzít německou kapitulaci na vědomí.

V průběhu války spojenecké letectvo britských a amerických perutí „special duty“ podniklo stovky riskantních letů, aby pomohlo nekomunistickému odboji propojenému s exilovou vládou v Londýně. Leteckými shozy bylo dodáno přes 65 tun zbraní a vojenského materiálu. Byla to však pouhá desetina zásilek určených původně odboji v českých zemích. Příčinou tak malého úspěchu byla decimace českého odboje nacisty a následně komplikovaná koordinace odbojářů, kterým se v ohrožení vlastních životů nepodařilo být vždy na domluveném místě shozu či správně signalizovat. Tohoto neúspěchu snadno využila komunistická propaganda k záplavě tendenčních výkladů a obviňování západních Spojenců.

Detail ze Staroměstského náměstí. Generál Georg Patton (vlevo) a Generál Harmon (vpravo), který napsal ve svém životopise, že „...tváří v tvář Sovětské armádě na demarkační linii protináci Čechy, patřetší ml západní od Prahy, bylo zřejmé, že naše válečné spojenci se Sovětským svazem se začíná rozpadat.“ (Archiv města Plzně, 1. č. O 30843, LP 2638)

Do Prahy se v průběhu povstání podařilo proniknout několika vojenským žurnalistům. Na snímku Jeep vícečlenného korespondenta Meyera Levina a fotografa Erica Schwaba. (VMA-VMA)

Britové osvobození ze zajetí v kasárnách Jiřího z Poděbrad (dnešní Palácium na náměstí Republiky), 7. května 1945. (VMA-VMA)

Generál Georg Patton na Pražském hradě, kde mu prezident Benes 27. července 1945 předal Řád bílého lva I. třídy. (Archiv města Plzně, 1. č. O 30138, sign. LP 2638)

Britové, osvobození ze zajetí během Pražského povstání 1945, se snaží dostat z Prahy do Plzně přes ohrožený Zlíchov. (VMA-VMA, Josef Ruzic)

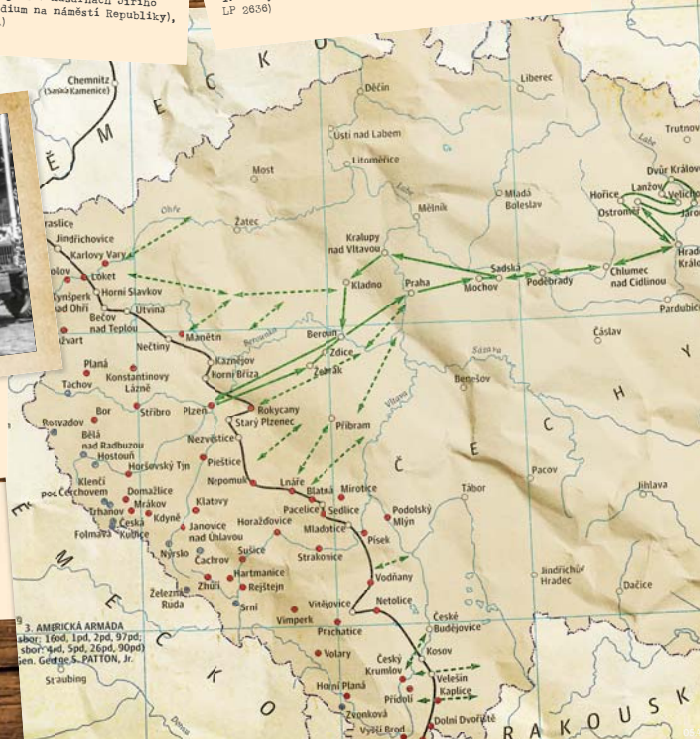

Vojenská kolona americké armády 8. května 1945 na cestě do Velichovek. Filmový záber z natáčení kameramanů americké mise. (National Archives and Records Administration)

Američtí vojáci na slavnostní přehlídce v Plzni 15. června 1945. Americká armáda zcela opustila území české armády během listopadu 1945. (Archiv města Plzně, 1. č. O 30.814)

MAPA: Za demarkační linii se ve dnech 7. a 8. května 1945 vydala do Velichovek mise 3. americké armády pod vedením pplk. R. H. Pratta (zelené šipky). Od 5. do 8. května americká armáda osvobodila také několik míst za demarkační linií v západních a jižních Čechách (červené značky). (Přeloženo se souhlasem, Akademický atlas českých dějin, 2. vyd., Academia 2016)

PRAHA
PRAHA
PRAHA

Velitelství "Bartoš" 5. května 1945, kde působili za ČNR také Jaromír Nechanský a Veleoslav Wahl, oba popravení komunisty v roce 1960. (VÚA-VHA)

Do čela Pražského povstání byl vybrán hrdina ruských legií za 1. světové války, brigádní generál Karel Kutlvašr (uprostřed). Velitelství "Bartoš" 5. května 1945. (VÚA-VHA, K. Hájek)

Munice odzbrojených nacistických oddílů v Praze po kapitulaci 8. května 1945. (VHÚ)

Přísaha na velitelství "Bartoš" v Bartolomějské ulici během Pražského povstání v květnu 1945. (VÚA-VHA, K. Hájek)

Vyjednavači kapitulace kráčí na velitelství do Bartolomějské ulice. Pohled od prodejny dámské obuvi firmy Papež na nároží Perštýna a Národní ulice směrem do Spálené. (VHÚ)

Váz vyjednavatů německého generála Rudolfa Toussainta, velitele jednotek Wehrmachtu v Praze, 7. května 1945. (VÚA-VHA)

Německý generál Rudolf Toussaint s vyjednavatů, který 8. května 1945 v 16 hodin podepsal kapitulaci před ČNR. (VÚA-VHA)

Německé oddíly na cestě do zajateckého tábora v Motole, který byl zřízen bezprostředně po skončení bojů, květen 1945. (MMP, sign. X 12214)

Kapitulace v Praze

Zatímco všeobecná kapitulace německých vojsk byla podepsána již 7. května v Remeši, německé jednotky v Praze a okolí její podmínky plnit nechtěly. Možnost německé kapitulace v Praze tak byla reálná pouze za specifických podmínek po opakovaných a složitých jednáních. Politické intriky, nikoliv vojenské záležitosti, zaměštnávaly ČNR, která si během revolučního chaosu nelegitímně vynutila nadřazené postavení nad vojenskými operacemi a pražským povstaleckým velením v čele s generálem Karlem Kutlvašrem. Komunisté ovládající ČNR se k vojákům nechovali ani zdvořile, ani přátelsky. Josef Smrkovský zuřil, že se generál Slunečko-Alex, velitel povstání v Čechách, nesmí zúčastnit jednání s německým generálem Toussaintem. Generál Kutlvašr byl zase neustále odvoláván z vojenského řízení povstání na politická zasedání ČNR.

Až v úterý 8. května v 16 hodin byl konečně podepsán „**Protokol o provedení formy kapitulace německých branných sil v Praze**“, který měl výměnou za zastavení bojů umožnit odchod německých jednotek do amerického zajetí. V tu dobu byli západní Spojenci oficiální a velmi ceněnou součástí protihitlerovské koalice. Vojenské velení povstání v Praze nemělo tušení o plánech Sovětů a jejich dvojí hře, kdy už během války připravovali půdu pro poválečné rozšíření své mocenské sféry a budování vlastních mocenských struktur.

Zpětně byly na nátlak sovětského vedení kontakty se západními Spojenci kriminalizovány a účastníci podpisu kapitulace byli zatčeni a obviněni z velezrady. Důvodem bylo přijetí pomoci od ROA a umožnění odchodu německých vojáků do amerického zajetí, čímž měli posílit nepřítele Sovětského svazu. Mnozí byli mučeni a vězněni, mezi nimi např. kapitán Nechanský, který byl popraven, a generál Kutlvašr odsouzen k doživotí. Stali se tak „**na výstrahu proti odchýlkám od sovětské politiky**“ obětí komunistické zvěle, stejně jako další stovky příslušníků československé armády a odboje.

[English language]

Vítání prvních sovětských tanků v Praze-Libni u kina Ferkel, 9. května 1945. (VÚA-VHA, Josef Ženišek)

Příjezd Rudé armády do Prahy v květnu 1945. (VÚA-VHA)

Sovětský tank číslo 24 zasažený 9. května 1945 na Klárově stíhačem tanků Hetzer. Velitel tanku, ukrajinský poručík Ivan Hryhorovych Hončarenko, při zásahu zahynul. (VÚA-VHA, Smola)

Příjezd Rudé armády do Prahy 9. května 1945. Archivní fotografie nese označení „Velká vlastenecká válka 1941-1945“, protože Sověti nepovažují za válku období před rokem 1941, kdy se s nacistickým Německem dohodli na likvidaci Polska. (VÚA-VHA, Václav Chocholela)

Raketomety (tzv. Stalinovy varhany) přijíždí s Rudou armádou do Prahy-Kyjí, 9. května 1945. (VÚA-VHA, Stanislav Pavliš)

Přehlídka vojáků Rudé armády v Praze, 18. května 1945. (VÚA-VHA)

Posádka sovětského tanku v Troji, 9. května 1945. (VÚA-VHA, Josef Ženišek)

[English language]

Rudá armáda

„Slavná Rudá armáda vstoupila na půdu osvobozené Prahy!“ znělo z vysílání Českého rozhlasu v ranních hodinách 9. května 1945. Nacistické oddíly totiž opustily Prahu již v noci, po kapitulaci z úterý 8. května do rukou velitele Pražského povstání generála Kutlvašra. Sovětské jednotky 1. ukrajinského frontu se tak v Praze střetly s posledními zbytky zfanatizovaných oddílů SS, zejména stíhačů tanků. Dne 9. května 1945 zde proto padlo ještě asi 30 sovětských vojáků, jejichž hrdinství bylo v příkrém rozporu se zločinnými plány mocenského aparátu, za který bojovali.

Lidé v ulicích Prahy příjezd Rudé armády upřímně vítali. Neměli totiž zkušenost se sovětskou agresí a NKVD tak, jako lidé v Polsku, kde Sověti do roku 1941 ve spolupráci s nacisty popravili 65 tisíc osob a dalších půl milionu deportovali do vyhlazovacích táborů. Neměli zkušenost jako lidé z Podkarpatské Rusi, kde NKVD brutální zastráňovací kampaní dosáhla připojení k Sovětskému svazu. Lidé v ulicích Prahy nevěděli, že pomoc od Spojenců nedorazila, protože Stalin trval na zastavení jakékoli pomoci Praze západními Spojenci.

Jásající davy v ulicích nevěděly, že čeští komunisté propojení se sovětským režimem ovládají exilovou vládu v Košicích, která jen měsíc před koncem války nahradila oficiální Benešovu exilovou vládu v Londýně. Lidé neměli tušení, že komunisté své plány s poválečným Československem již dávno mají připravené z Moskvy, že jejich představa vlády je absolutní moc nad veřejným i soukromým životem.

Lidé v ulicích nevěděli, že ČNR, která neměla žádnou formální legitimitu k tomu, aby byla nadřazena vojenskému velení Pražského povstání, je ovládána komunisty napojenými na totalitní systém Sovětského svazu. Nevěděli, že prvořadým cílem komunistů nebylo koordinovat osvobozovací akce v zemi, nýbrž zdržovat osvobozené až do příjezdu Rudé armády a následně ovládnout řízení státu za pomoci NKVD a jeho totalitních metod.

Tak se tedy stalo, že maršál Koněv mohl hlásit nejvyššímu vojenskému velení Sovětů, že „**Praha byla plně osvobozena a očištěna od nepřítelů**“ a Stalin si mohl připsat politické vítězství na dalším okupovaném území.

Krvavé dozvuky války

Ačkoliv 1. května 1945 mělo být v protektorátu ještě milion dvě stě tisíc německých vojáků armády Mitte, po 9. květnu již Spojenci nikoho za demarkační linii nepustili. Pacifikace a odzbrojování nacistických jednotek po kapitulaci pokračovaly na českém území ještě řadu měsíců. Němečtí vojáci na venkově a zejména v pohraničí často kladli zuřivý odpor s vědomím, že jim jde již jen o holý život. Do léta 1945 jich tak, podle některých odhadů, sovětská vojska odvěkla až devět set tisíc do zajetí.

Jaro 1945 podle pamětníků vonělo šejkem a páchlo mrtvolami. Nádraží a komunikační uzly byly přeplněné raněnými, nemocnými a k smrti vyhladovělými lidmi. Ti z koncentračních táborů měli scvrklé orgány a jejich břišní dutiny byly tak prázdné, že se jim přes kůži břícha rýsovala páteř. Kolejiště a okolí bylo pokryté výkaly. Podél tras „pochoďů smrti“, které trvaly až do konce války, leží dodnes masové hroby se statisíci oběťmi holocaustu.

Nacistická zvěrstva ve jménu čistoty německé krve a rasy, kterých se ale účastnili i mnozí civilisté (udavačství, „hon na zebry“, tj. lov uprchlých vězňů z pochoďů smrti, nebo aplaus a potlesk při veřejných popravách odbojářů), však náhle vedla jednotlivce i celé davy osvobozených lidí k pocitu oprávněnosti tento po léta zažívaný teror opětovat. Během pacifikace nacisty okupovaných území proto po celé Evropě docházelo ke spontánním lidovým soudům a divokému odsunu německých civilistů, k mučení, lynčování, upalování a popravám zajatých německých vojáků i celých německých rodin s dětmi. Na mezinárodní konferenci v Postupimi bylo proto dohodnuto, že německé populace z Československa, Rakouska, Polska a Maďarska budou převedeny do Německa. V Českých zemích byly následně zbaveny občanství, majetku a poté vyhoštěny tři miliony etnických Němců.

Osvobození Československa Rudou armádou znamenalo tragédii i pro ruské emigranty, kteří u nás našli útočiště před sovětským bolševickým terorem po první světové válce. Ale také pro Vlasovce. Okamžitě po příjezdu do Prahy v květnu 1945 začali příslušníci kontrarozvědky SMĚŘS (Smrt špionům) a NKVD s jejich pronásledováním a likvidací. Vlasovce na místě zastřelili, třeba přímo v nemocnici, stovky českých občanů odvěkli do Sovětského svazu, aniž by české úřady proti tomu zasáhly. Mnozí zemřeli jako vězni gulagu.

Vzdávající se Hitlerjugend, Hitlerova mládež vychovávaná k přesvědčení nadřazenosti árijské rasy. (VÚA-VHA, Dvořák)

Busta Hitlera v oprátce během povstání 5. května 1945. (VÚA-VHA)

Zajatci na Strahovském stadionu s nápisem „JSME Z VIDNE, MÁME POTVRZENÍ, JDEME DOMŮ“, květen 1945. (AMP, sign. II_12213)

Veřejné pranýřování. Klečící německé ženy s hákovým křížem na čele v Praze, květen 1945. Po osvobození Prahy bylo nalezeno 19 dětí německé národnosti zavražděných svými rodiči, kteří následně sami spáchali sebevraždu. (VÚA-VHA, daroval Josef Postpišil)

Němečtí civilisté ze zajateckých táborů nuceni k odstraňování barikád ve Francouzské ulici nad náměstím Míru v Praze, 10. května 1945. (VÚA-VHA)

Civilisté německé národnosti odchází do sběrných táborů, Praha 1945. (VÚA-VHA)

Průkaz komisaře SMĚŘS (smrt špionům) z roku 1943, divize NKVD s pravomocí odstranit podvratné prvky režimu, podléhající jen nejvyššímu velení. (Vizu - reprodukce)

Německé ženy ze zajateckých táborů nuceně odstraňují barikády ve Voštickové ulici v Praze, květen 1945. (VÚA-VHA)

Návrat československých perutí

Aby mohli čs. letci bojovat za osvobození své vlasti, byla v roce 1940 uzavřena mezivládní československo-britská vojenská smlouva, upravující zařazení čs. letectva do Dobrovolnické zálohy Královského letectva (RAF VR). Návrat čs. letectva do vlasti po skončení války byl britskými i americkými představiteli odsouhlasen již počátkem května 1945. Spojenci však již věděli, že půjde o území okupované sovětskými vojsky, takže chtěli mít jejich souhlas, aby se předešlo konfliktu se Sověty. Bylo tedy dohodnuto, že do Československa nepoletí žádný britský příslušník čs. jednotek, letouny ponесou jen československé výsostné znaky a veškerý personál bude mít československé uniformy.

V Praze přesun bojkotoval prosovětský establishment, který na uvítání letectva z Británie domácí veřejností neměl zájem. Zejména kryptokomunista Zdeněk Fierlinger, který se stal měsíc před koncem války předsedou exilové vlády v Košicích, žádosti z Británie ignoroval. Až 5. července přišla zpráva od náčelníka Hlavního štábu, div. gen. Bohumila Bočka, že „**není potřeba žádného speciálního povolení Rudé armády pro přesun jednotek československého letectva**“.

Vlastní přeprava materiálu a personálu byla zahájena 30. července 1945. „**Ode dneška bude se vraceti do Prahy den, co den jistý počet našich letců z Anglie a očekává se, že v krátké době se vrátí všichni naši letci i se svými letadly,**“ ujišťoval veřejnost pražský tisk. Do září 1945 potom přiletělo z Velké Británie do Prahy celkem sedmdesát stíhacích Spitfirů a několik dalších letounů, které zde zůstaly již natrvalo. Bylo také ujednáno, že za výzbroj dodanou pro vedení války (v hodnotě 615.536,- liber šterlinků) Československo platit nebude.

Během 223 letů v rámci tzv. „**leteckého mostu do ČSR**“ se domů vrátilo více než 1 300 československých letců, příslušníků čs. letectva v RAF, kteří sehráli nenahraditelnou roli v boji proti nacismu a osvobození Československa od německé okupace. Po únorovém puči 1948 komunistickým režimem však byli tito stejní lidé zatýkáni, mučeni, vězněni nebo popraveni a jinak perzekuováni i se svými rodinami.

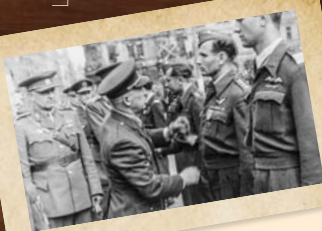
Československé letce z Velké Británie na Ruzyni 13. srpna 1945 vítá generál Boček před řadou stíhacích Spitfirů, s nimiž se vrátili do vlasti. (VÚA-VHA)

Průvod čs. letců Prahou 21. srpna 1945. (VÚA-VHA)

Československé letce z Velké Británie na ruzyňském letišti oficiálně přivítal 15. srpna 1945 armádní generál Svoboda. Na snímku z tohoto dne veřejnost prohlíží jednomístný stíhací letoun Spitfire. (VÚA-VHA)

Za přítomnosti britských maršálů a velvyslanců mnoha zemí prezident Edvard Beneš 21. srpna 1945 vyznamenal třináct letců. (VÚA-VHA)

Tribuna na Staroměstském náměstí v Praze 21. srpna 1945, u příležitosti slavnostní přehlídky československého letectva po návratu z Velké Británie. (VÚA-VHA)

Prezident Beneš dekoruje čs. letce 21. srpna 1945. (VÚA-VHA, L. Sienský)

Generál čs. letectva ve Velké Británii a hrđina z druhé světové války Karel Janoušek (třetí zleva) po návratu do vlasti v roce 1945; po roce 1948 z vlce komunistického režimu zrádce a politický vězeň. (VÚA-VHA)

Na ruzyňském letišti 15. srpna 1945 vřtaly čs. letce tisíce lidí. (VÚA-VHA)

Ruzyňské letiště 15. srpna 1945. Oficiální přivítání čs. letců generálem Ludvíkem Svobodou. (VÚA-VHA)

Vítězné „V“

Velkou ostudou skončil Goebbelsův drzý plán zneužít ikonický symbol „V“ západních Spojenců pro svou nacistickou propagandu. „V jako vítězství“ zaznělo poprvé v lednu 1941 ve vysílání BBC z Londýna do zemí okupovaných Osou. Masivní nacistická kampaň bílých věček, jejichž symboliku však německy mluvící obyvatelstvo nechápano, byla jako protiútok zahájena v létě 1941. Avšak po několika měsících sabotáží a zesměšňování byla postupně ukončena odstraněním všech věček. Proto i dnes symbol „V“ znamená vítězství morálních hodnot a svobodné kultury, která je založena na odpovědnosti, vzájemném respektu a svědomí.

Nacismus i bolševismus mají podle některých teorií stejné kořeny. V každém případě obě ideologie mají mnoho společného, zejména morální zlo a „kult násilí a strachu“. Mají na svědomí genocidy, koncentrační a vyhlazovací tábory, otroctví, ztrátu občanských práv, deportace celých etnických skupin, hromadné zatýkání a popravy, tyranii a teror obyvatelstva, propagandu šířící bludy, nenávist a hrůzu. Dominuje tu nadřazenost skupiny lidí a absolutní moc nad životem a majetkem „podřadné“ skupiny.

Politické systémy založené na podobných ideologiích jsou i dnes živou hrozbou, a proto je důležité připomínat si den, kdy byla od jednoho takového Evropa osvobozena.

[English language]

Bojovníci Pražského povstání slaví vítězství, květen 1945. (VÚA-VHA)

Přehlídka Revolučních gard na Staroměstském náměstí, květen 1945. (VÚA-VHA)

Generál Patton na návštěvě v Praze na Staroměstském náměstí, 27. července 1945. (VHU, AMP, sign. I 1645)

Partyzáni z Jincův Brdý, květen 1945. (VÚA-VHA)

Slavnostní přehlídka na Staroměstském náměstí v květnu 1945. (VHU)

Výkladní skříň nakladatelství Orbis s nacistickým symbolem „V“ ve Vinohradské ulici v Praze během okupace. (AMP, sign. I_5222)

Přehlídka barikádníků na Staroměstském náměstí, 17. května 1945. (VÚA-VHA)

Kostelní zvony ukradené nacisty čekají na svůj návrat, Praha 1945. (VÚA-VHA, Josef Ženíšek)

Zaměstnanci Českého rozhlasu u Husova sboru na Vinohradech, 7. května 1945. (VÚA-VHA, K. Hájek)

V jako vítězství
for Victory
1945 – 2025

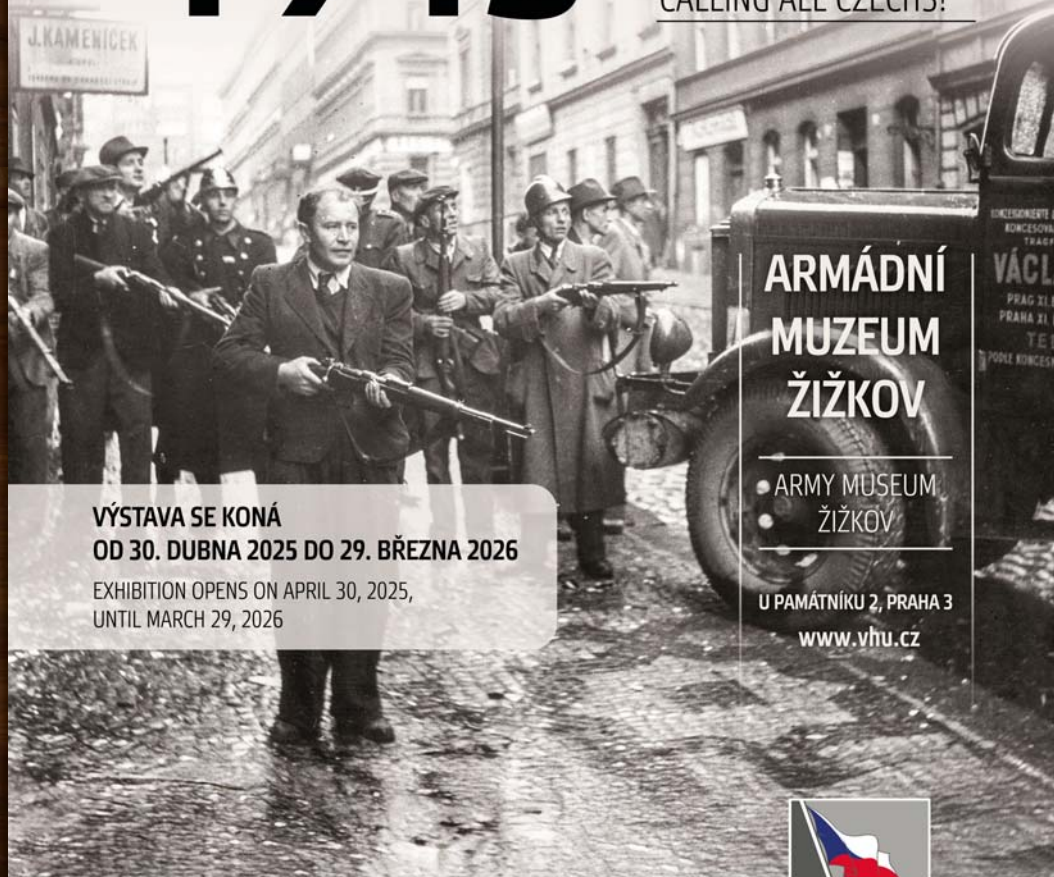
Přijďte si připomenout
80. výročí konce 2. světové války
do Armádního muzea Žižkov.

Come to the Army Museum
Žižkov to commemorate
the 80th anniversary
of the end of World War II.

VÝSTAVA | EXHIBITION

1945

VOLÁME!
VŠECHNY ČECHY!
CALLING ALL CZECHS!

VÝSTAVA SE KONÁ
OD 30. DUBNA 2025 DO 29. BŘEZNA 2026

EXHIBITION OPENS ON APRIL 30, 2025,
UNTIL MARCH 29, 2026

ARMÁDNÍ
MUZEUM
ŽIŽKOV

ARMY MUSEUM
ŽIŽKOV

U PAMÁTNÍKU 2, PRAHA 3

www.vhu.cz

MINISTERSTVO
OBRANY
ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÝ
HISTORICKÝ
ÚSTAV PRAHA

PRA
PRA
PRA
PRA

HA
GUE
GA
G

V 80 jako vítězství for Victory

1945 – 2025

Hlavní město Praha © 2025 | Autor výstavy: Martina Frouz | **Výběr fotografií a text:** Martina Frouz | **Grafický layout a sazba:** N.A.F. PRAHA s.r.o. | **Reprodukce archivních fotografií VÚA a AMP:** mARTin Frouz | **Obrazový materiál a informační zdroje:** Vojenský historický archiv Vojenského ústředního archivu (VÚA-VHA); Vojenský historický ústav Praha (VHÚ); Muzeum Komenského v Přerově; Archiv hl. města Prahy (AMP); Archiv města Plzně; The National Museum of the U.S. Air Force; Vizu; National Archives and Records Administration; Archiv Kanceláře Prezidenta Republiky; Ústav pro soudobé dějiny AV ČR; Revue Paměť a dějiny; Ústav pro studium totalitních režimů České republiky; Historický ústav AV ČR; autorský kolektiv AV ČR a ČVUT, Zlatica Zudová-Lešková a Jan Gebhart in SEMOTANOVÁ, Eva a Jiří CAJTHAML. Akademický atlas českých dějin. 2. vyd., Academia, 2016; VLK, Václav. Krvavé dozvuky války: konec druhé světové války na českém území. Cosmopolis, 2015; Vadim J. Birstein, BBC History Magazin; Tribute to The Millions, Lowestoft Sixth Form College 2020; Nadační fond nezávislé žurnalistiky; výzkum byl iniciálně proveden s využitím veřejně dostupných zdrojů dodržujících novinářské a etické standardy jako jsou iRozhlas nebo ct24, včetně encyklopedických projektů jako Wikimedia Foundation Inc. | **Jazykové korektury:** Pavlína Špačková | **Překlad:** mia translate, s.r.o. | **Tisk:** ASTRON print s.r.o.

Speciální poděkování: Vojenský historický ústav Praha: PaedDr. Jindřich Marek, Mgr. Tomáš Jakl, PhDr. Ivan Fuksa, Plukovník Mgr. Michal Burian, Ph.D.; Vojenský historický archiv Vojenského ústředního archivu: Viera Žižková; Archiv města Plzně: PhDr. Štěpánka Pfliegerová; Muzeum Komenského v Přerově: Mgr. Petr Sehnálek, Mgr. Šárka Krákorová Pajůrková, Mgr. Aleš Drechsler; Archiv hl. města Prahy: Mgr. Miroslava Píkrýlová; Tiskové oddělení Velvyslanectví USA: Mgr. Petr Doležal; Středisko společných činností AV ČR: Mgr. Michaela Procházková; Historický ústav AV ČR; prof. Eva Semotanová. Upřímné díky patří také všem neznámým autorům archivních fotografií. Ačkoliv se jejich jména v archívech nedochovala, tyto fotografie dnes slouží jako nenahraditelné svědectví lidské statečnosti při dokumentaci cesty k osvobození.

VOJENSKÝ
HISTORICKÝ
ÚSTAV PRAHA

